

بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی با رویکرد آموزش از دور

مهرنوش خشنودی فر^۱ و کورش فتحی واجارگاه^۲

چکیده: این مطالعه، فرایند بین‌المللی‌سازی برنامه‌های درسی با رویکرد آموزش از دور در آموزش عالی ایران (بادا) را مورد بررسی قرار داده و علاوه بر تعیین دلایل روی آوری به این امر، عوامل تأثیرگذار بر آن و راهبردهای مناسب برای دستیابی به آن را تعیین نموده است. به این منظور پرسش‌نامه‌ای حاوی ۸ سؤال پس از تأیید روایی آن توسط جمعی از متخصصین و پایایی ۰/۸۲، مبتنی بر روش نمونه‌گیری خوشه‌ای - طبقه‌ای، توسط ۵۴۳ نفر از اساتید و دانشجویان در ۵ دانشگاه دارای پردیس بین‌المللی در شهر تهران تکمیل شد. نتایج حاصل از تحلیل آماری داده‌ها، بیانگر آنند که بین‌المللی‌سازی برنامه‌های درسی آموزش عالی، نقش مهمی در اقتدار علمی و فرهنگی ایران دارند و به نظر می‌رسد که ویژگی‌هایی چون انعطاف‌پذیری آموزش از دور، آن را به عنوان راهبردی اثرگذار در این فرایند مورد توجه قرار می‌دهد «بادا» به عواملی چون گسترش همکاری‌های بین‌المللی دانشگاه‌ها، جهت‌گیری بین‌المللی سیاست‌های کلان آموزش عالی و استفاده از زبان بین‌المللی در تدریس وابسته است و به نظر می‌رسد که در راستای بهره‌برداری از فرصت‌های ناشی از موقعیت جغرافیایی و سیاسی ایران در منطقه، توجه به مسایلی چون بازنگری در قوانین جاری و تأمین منابع و زیرساخت‌های مبتنی بر فناوری می‌توانند در حرکت به سوی بادا اثربخش باشند. از طرفی توسعه فکر، افزایش توان تحلیل، نقد، فراشناخت و پرورش شهروندان جهانی در دانش‌آموختگان آموزش عالی، مستلزم تغییر اساسی در اهداف، محتوا، روش‌های یاددهی - یادگیری و ارزشیابی به عنوان عناصر اصلی برنامه‌های درسی است.

کلمات کلیدی: آموزش از دور، بین‌المللی‌سازی برنامه درسی، آموزش عالی ایران

۱- مقدمه

مناسب جهت دستیابی به سطوح بالای تفکر و قدرت پاسخ‌گویی به موقعیت‌های نوظهور، ایجاد جوامع میان فرهنگی و لزوم کسب صلاحیت‌های مناسب برای داشتن زندگی موفق اجتماعی، شغلی و عاطفی در جوامع بین‌المللی، موجب مطرح شدن پدیده بین‌المللی شدن و جهانی شدن آموزش گردیده است. از این رو پاسخ‌گویی به نیازهای آموزشی، مؤسسات آموزش عالی را بر آن داشته است تا بین‌المللی‌سازی را به عنوان سیاستی راهبردی مورد توجه قرار دهند. بین‌المللی‌سازی، فرایند تلفیق ابعاد بین‌المللی، میان فرهنگی و جهانی به درون هدف، عملکردها و اجرای آموزش عالی به شیوه‌ای است که احترام به تفاوت‌های فرهنگی و سنت‌ها را ارتقا می‌بخشد [۳]؛ اما از آنجا که جذب و اکتساب دانش، تمام چیزی است که موجودیت یک دانشگاه برای آن است، در یک فرایند بین‌المللی‌سازی، محوریت با بین‌المللی‌سازی برنامه‌های درسی آن دانشگاه است [۴]. بین‌المللی‌سازی برنامه درسی،

نمود و توسعه کنونی آموزش از دور^۱ و پدیده بین‌المللی^۲ شدن و جهانی شدن^۳ آموزش و برنامه‌های درسی، سبب تغییرات جدی در بخش آموزش عالی دنیا شده‌اند. امروزه رویکرد یادگیری از راه دور مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات (فوا)، در بدنه اصلی نظام‌های آموزش ملی کشورهای دنیا، به بخشی پذیرفته شده و ضروری جهت توسعه اجتماعی و اقتصادی تبدیل شده است [۱]. رویکردی که در آن فرایند یاددهی - یادگیری مبتنی بر جدایی زمانی و مکانی یاددهنده و یادگیرندگان است و تمرکز آن بر تعلیم و تربیت، فناوری و انتقال آموزش به یادگیرندگان غیر حضوری است [۲]. از سوی دیگر، تقاضای روزافزون برای دریافت آموزش

تاریخ دریافت مقاله ۹۰/۰۳/۲۱، تاریخ تصویب نهایی ۹۰/۰۷/۱۱

^۱ فارغ‌التحصیل دکترا، آموزش از راه دور، دانشگاه پیام نور تهران (نویسنده مسئول)، پست الکترونیکی: Mkh_1142@yahoo.com

^۲ دانشیار، دانشکده علوم انسانی و تربیتی، دانشگاه شهید بهشتی

کشورهای پیشتاز در جذب دانشجویان بین‌المللی قرار دارند [۱۱]. این امر نشان دهنده میزان توجه و اولویتی است که این کشورها برای آموزش‌های بین‌المللی و بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی در راستای پاسخ‌گویی به نیازهای متنوع متقاضیان جهت ورود به آموزش عالی قائلند.

ایران علاوه بر آن که از نظر موقعیت جغرافیایی و سیاسی از موقعیت نسبتاً مطلوبی برخوردار است، در عرصه علوم و آموزش و مطالعات بین‌المللی نیز سوابق درخشانی دارد. نمونه آن دانشگاه جندی شاپور در قرن پنجم است که مرکزی برای فعالیت‌های علمی و تبادل اطلاعات بین دانشمندان ایرانی، هندی، یونانی و سریانی بود که دال بر ظرفیت بالقوه ایران برای تبدیل شدن به کشوری برای میزبانی دانشجویان بین‌المللی به ویژه از قاره آسیا و منطقه می‌باشد؛ در حالی که طبق آمار، تعداد کل دانشجویان بین‌المللی، که به طور پراکنده در دانشگاه‌های ایران مشغول به تحصیل هستند، کمتر از ۱۵۰۰ نفر اعلام گردیده است [۱۲]. از سوی دیگر مطالعه در اسناد مرتبطی چون سند چشم‌انداز ۲۰ ساله و برنامه چهارم توسعه نیز بر توسعه جایگاه جهانی ایران در بخش‌های اقتصادی، علمی و فناوری و تلاش برای دستیابی به اقتصاد متنوع و متکی بر منابع دانش و آگاهی، سرمایه انسانی و فناوری نوین تأکید دارند [۱۳].

با توجه به موارد بیان شده، لزوم بین‌المللی‌سازی برنامه درسی در آموزش عالی ایران هر چه بیشتر درک می‌شود و به نظر می‌رسد که استفاده از فاوا و رویکردهای آموزشی مبتنی بر آن، با توجه به ویژگی‌های تسهیل بخش خود، بتوانند به طور راهبردی این فرایند را تحت تأثیر قرار دهند؛ اما موفقیت فرایند IOC علاوه بر آن که تحت تأثیر شرایط و مؤلفه‌های محیطی و خارج از کنترل مؤسسه آموزشی چون شرایط سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جامعه است، به عوامل درون مؤسسه‌ای و مشارکت تمام اعضای علمی و حرفه‌ای دانشگاه، منابع و امکانات و فرصت‌های در دسترس، توسعه هوش فرهنگی و شایستگی‌های ارتباطی، نوع و ماهیت موضوعات درسی و رویکردهای تعلیم و تربیتی مورد استفاده در مؤلفه‌های برنامه درسی نیز متکی است [۱۴]. در واقع IOC یک فرایند چند وجهی است که مستلزم مشارکت و حمایت اعضای هیأت علمی، دانشجویان

فرایند توسعه برنامه درسی و تغییر است که هدفش تلفیق جنبه بین‌المللی به درون جنبه‌های رسمی و عملیاتی برنامه درسی است. جنبه رسمی به اهداف، محتوای دوره و مواد آموزشی و جنبه عملیاتی به روش‌های یاددهی-یادگیری و ارزشیابی برمی‌گردد [۵] که با رویکردهای متفاوتی چون رویکرد افزودن^۴، گنجاندن^۵، تبدیل شدن^۶، می‌تواند صورت گیرد [۶] و هر مؤسسه با توجه به بافت و محدودیت‌هایش می‌تواند روش مناسبی را انتخاب کند [۷].

همان‌طور که آموزش از دور توانسته است در حل معضلات آموزشی ملی بسیاری از کشورها نقش مؤثری ایفا کند، به نظر می‌رسد که در سطحی فراملی نیز می‌تواند مورد توجه قرار گیرد؛ چرا که علاوه بر داشتن مزیت‌هایی چون مقرون به صرفه بودن، سرعت بالا، افزایش کارایی و اثر بخشی در فرایند یاددهی-یادگیری، وجوه اشتراک آن با برنامه‌های درسی بین‌المللی در ویژگی‌هایی چون ماهیت انعطاف پذیری، دسترس پذیری بالا، تعامل پذیری، یادگیرنده محوری و ... می‌تواند آن را به عنوان گزینه مناسبی برای توسعه آموزش عالی بین‌المللی و پرورش شهروندانی جهانی، مطرح سازد.

به نظر می‌رسد آموزش از دور مبتنی بر فاوا به عنوان مهم‌ترین عامل برای توسعه مداوم بین‌المللی سازی باشد. در قرن ۲۱ دانشگاه‌ها در صورتی می‌توانند به صورت موفق، کارا و اثر بخش آموزش را اجرا کنند که فعالیت‌هایشان را با استفاده از ماهواره یا ارتباطات چندرسانه‌ای بین‌المللی، جهانی سازند [۸]. هم‌چنین وجود فناوری‌های جدید می‌تواند بر کثرت آموزش جهانی از راه دور دلالت داشته باشد [۹]. در واقع رویکرد بین‌المللی سازی برنامه درسی در منزل^۷ که در آن دانشگاه‌ها در صدد تدارک فرصت‌های رشد و توسعه شخصی و حرفه‌ای تمام افراد در سطح جهان به عنوان شهروند جهانی هستند، به موجب پشتیبانی رویکرد آموزش از دور و فاوا می‌تواند به اهداف عالی خود برسد.

طبق آمار اعلام شده از سوی یونسکو، در سال ۲۰۰۴، پیش‌بینی می‌شود که تعداد دانشجویان بین‌المللی در سراسر دنیا در سال ۲۰۲۵ حدوداً ۳ برابر خواهد شد [۱۰]. در این زمینه کشورهای آسیایی و مسلمان در بین

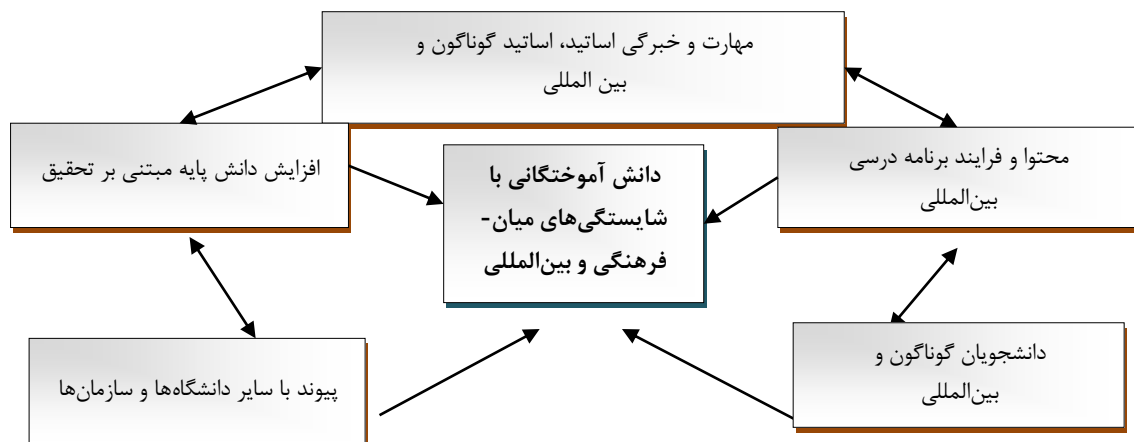
- چه دلایلی رویکرد آموزش از دور را به عنوان راهبردی در بین‌المللی‌سازی برنامه درسی در آموزش عالی ایران مورد توجه قرار می‌دهد؟
- چه عواملی بر بادا مؤثرند؟
- چه شرایط، منابع و امکاناتی برای بادا لازمند؟
- چه موانع و محدودیت‌هایی بر سر راه بادا وجود دارند؟
- چه فرصت‌هایی برای بادا وجود دارند؟
- چه موضوعات درسی برای بادا مناسبند؟ راهبردهای مناسب برای بادا کدامند؟

۲- روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی- پیمایشی است. جامعه آماری، کلیه اعضای هیأت علمی، دانشجویان مقطع دکتری و کارشناسی ارشد در سه گروه علوم انسانی و هنر، فنی- مهندسی و علوم پایه و کلیه دانشجویان خارجی در دانشگاه‌های شهر تهران، که دارای پردیس بین‌المللی هستند، می‌باشد. نمونه‌گیری به شیوه خوشه‌ای/ طبقه‌ای انجام شده است. بدین ترتیب که هر یک از دانشگاه‌های مورد بررسی به عنوان یک خوشه در نظر گرفته شدند که از آن‌ها ۵ خوشه شامل دانشگاه‌های صنعتی شریف، شهید بهشتی، تربیت مدرس، تهران و پیام نور انتخاب شدند و سپس با در نظر گرفتن $\alpha = 0.05$ و $d = 0.1$ و استفاده از فرمول کوکران تعداد نمونه در هر یک از دانشگاه‌ها مشخص

دپارتمان‌های علمی، مدیریت مؤسسه و دفاتر بین‌المللی یک دانشکده است و در این مسیر رهبری، تعهد به فرایند، حساسیت میان فرهنگی، حمایت مالی، تمایل، علاقه، راه‌های باز ارتباطی و هماهنگی میان رشته‌ای مواردی در خور توجهند که نبود و یا عدم هماهنگی میان آن‌ها می‌تواند منجر به ایجاد چالش‌هایی برای IOC شود [۶]. موری چهار چوبی را برای تغییر و بین‌المللی‌سازی در مؤسسات آموزش عالی طراحی نموده است [۱۵] (شکل ۱). وی فرایند بین‌المللی شدن مؤسسات آموزش عالی را روندی پیشرونده می‌داند و علاوه بر اهمیت مدیریت مؤسسه و راهبردهایی که این فرایند را تضمین می‌کنند، بر تأثیرگذاری عواملی چون شناخت و درک عوامل مؤثر بر بین‌المللی‌سازی (نیاز سنجی)، ساختار سازمانی، برنامه‌ریزی و اجرا، مباحث تعلیم و تربیتی (محتوا و راهبردهای آموزشی) و ارزشیابی نیز تأکید دارد. از دیگر عوامل مؤثر بر فرایند IOC می‌توان از رسالت‌های مؤسسه آموزشی، توسعه حرفه‌ای اساتید، زبان تدریس و ارتباط، بودجه و منابع مالی، تجهیزات، فناوری و نقش حمایتی دولت نام برد [۱۶ و ۱۷]. تا به سؤالات اصلی زیر پاسخ داده شود:

- دلایل ضرورت بین‌المللی‌سازی برنامه‌های درسی در آموزش عالی ایران کدامند؟

شکل ۱ چهار چوب تغییر و بین‌المللی‌سازی موری در مؤسسات آموزش عالی

سؤال ۲- چه عوامل تأثیرگذاری در رویکرد آموزش از دور آن را به عنوان راهبردی برای بین‌المللی‌سازی برنامه درسی در آموزش عالی ایران مورد توجه قرار می‌دهد؟

برای پاسخ به این سؤال میزان تأثیرگذاری ۵ متغیر به عنوان ویژگی‌های راهبردی در رویکرد آموزش از دور و یک متغیر در نفی این رویکرد به عنوان راهبرد اثرگذار در این راستا مورد بررسی قرار گرفتند. همان‌طور که در جدول ۳ ملاحظه می‌شود، میانگین پاسخ افراد نمونه در ارتباط با تأثیر هر یک از عوامل یاد شده در حد قابل قبول ($\bar{x} > 3$) و در سطح معناداری $0/05 < p$ قرار دارند؛ لذا می‌توان گفت کلیه موارد مذکور بر بین‌المللی‌سازی برنامه درسی در آموزش عالی مؤثر هستند.

به علاوه در رتبه‌بندی به روش فریدمن، تناسب رویکرد آموزش از دور با بین‌المللی‌سازی به علت عدم وجود مرزهای جغرافیایی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی در این رویکرد، بالاترین و لزوم آموزش حضوری در بین‌المللی‌سازی و منتفی شدن رویکرد آموزش از دور، پایین‌ترین رتبه را آورده‌اند.

سؤال ۳- چه عواملی بر بادا مؤثرند؟

برای پاسخ به این سؤال ۱۵ متغیر مورد بررسی قرار گرفت. همان‌طور که در جدول ۴ ملاحظه می‌شود با توجه به میانگین پاسخ افراد نمونه در ارتباط با تأثیر هر یک از عوامل یاد شده ($\bar{x} > 3$) و سطح معناداری $0/05 < p$ ، می‌توان گفت کلیه ۱۵ عامل بر بادا تأثیر دارند. در رتبه‌بندی به روش فریدمن عامل همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه‌ها بالاترین و دریافت شهریه رقابتی پایین‌ترین رتبه را آورده‌اند.

سؤال ۴- شرایط، منابع و امکانات لازم برای بادا کدامند؟

برای پاسخ به این سؤال ۱۱ متغیر مورد بررسی قرار گرفت که استنباط‌های آماری مربوط به آن‌ها در جدول ۵ مشاهده می‌شوند. از آن‌جا که میانگین پاسخ افراد نمونه در ارتباط با تأثیر هر یک از عوامل در حد قابل قبول ($\bar{x} > 3$) و در سطح معناداری $0/05 < p$ قرار دارند، لذا می‌توان گفت که از دیدگاه افراد نمونه کلیه ۱۰ عامل مذکور برای

گردید و در مرحله بعد متناسب با حجم واحدهای مورد بررسی در هر گروه، رشته و مرتبه علمی، نمونه‌ها تخصیص داده شد. بعد از تخصیص انجام شده، تعداد نمونه نهایی ۵۴۳ نفر در نظر گرفته شد که سؤالات تحقیق با این تعداد نمونه، بررسی شده است.

ابزار پژوهش پرسش‌نامه محقق ساخته بود که با استناد به مطالعات نظری و تحلیل آن‌ها و مصاحبه با تعدادی از صاحب نظران و اساتید تدوین و پس از تأیید روایی آن توسط جمعی از متخصصین و محاسبه آلفای کرونباخ $0/82$ ، جهت جمع‌آوری اطلاعات مورد استفاده قرار گرفت. پرسش‌نامه مذکور شامل ۸ سؤال اصلی و ۹۶ زیر سؤال در طیف لیکرت در قالب پرسش‌نامه منظم و بسته طراحی شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش اطلاعات مربوط به پاسخ دهندگان از آمار توصیفی و در بخش سؤالات تحقیق، ابتدا از آزمون t تک گروهی^۸ و سپس از روش رتبه‌بندی فریدمن^۹ و تحلیل واریانس، در قالب نرم‌افزار SPSSwin ۱۵ استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی مربوط به مشخصات جمعیت شناختی شرکت کنندگان در مطالعه، در جدول ۱ آمده است.

سؤال ۱- آیا بین‌المللی‌سازی برنامه‌های درسی در آموزش عالی ایران ضرورت دارد؟

برای پاسخ به این سؤال ۳ متغیر یا عامل تعیین کننده مورد بررسی قرار گرفت. در جدول ۲ نتایج آمار استنباطی مربوط به متغیرهای تأثیرگذار بر بین‌المللی‌سازی برنامه درسی در آموزش عالی حاصل از نظر سنجی در مورد هر یک مشاهده می‌شود. همان‌طور که ملاحظه می‌شود میانگین پاسخ افراد نمونه در ارتباط با تعیین‌کنندگی هر یک از موارد یاد شده بر فرایند بین‌المللی‌سازی برنامه درسی در حد قابل قبول ($\bar{x} > 3$) و در سطح معناداری $0/05 < p$ قرار دارند؛ لذا می‌توان گفت که از دیدگاه افراد نمونه تمامی موارد مذکور در این فرایند نقش تعیین کننده دارند. لازم به ذکر است که با استفاده از آزمون فریدمن این موارد رتبه بندی و تعیین اولویت شده‌اند، که روند جهانی شدن بالاترین رتبه را آورده است.

جدول ۱ آمار توصیفی پاسخ دهندگان

دانشگاه (درصد)			گروه تحصیلی (درصد)				وضعیت علمی (درصد)			تاهل (درصد)		جنس (درصد)			میانگین سنی			
پیام نور	شهید بهشتی	تهران	شریف	تربیت مدرس	بدون پاسخ	علوم پایه	فنی	انسانی و هنر	خارجی	ارشد	دکتری	هیأت علمی	مجرد	متاهل		بدون پاسخ	مؤنث	مذکر
۲۰/۲	۱۸/۲	۲۲/۳	۱۷/۸	۲۲/۴	۴/۷	۲۱/۱	۳۰/۵	۴۲/۷	۴/۷	۶۷/۵	۱۷/۵	۱۰/۲	۶۱/۷	۳۵/۲	۳/۱	۳۴	۶۶	۲۸/۲

جدول ۲ استنباط‌های آماری مربوط به سؤال اول پژوهش Test value=3

ردیف	نام متغیر	n	$\bar{x}$	SD	T	df	Pv	رتبه	اولویت
۱	میزان تعیین کنندگی روند جهانی شدن (شناخت سایر ملل و فرهنگ ها، هم‌چنین شناخت نیازهای جامعه جهانی و توان پاسخ‌گویی به آنها جهت حضور در عرصه‌های بین‌المللی و رقابت‌ها) بر لزوم بین‌المللی‌سازی برنامه درسی در آموزش عالی	۵۴۱	۳/۹۴	۱/۰۱	۲۰/۶۰	۵۴۰	۰/۰۰	۲/۱۵	۱
۲	میزان تعیین کنندگی عملیاتی نمودن برنامه چشم انداز ۲۰ ساله کشور (تبدیل ایران به قدرت علمی اول منطقه)، بر لزوم بین‌المللی‌سازی برنامه درسی در آموزش عالی	۵۳۷	۳/۶۱	۱/۱۸	۱۲/۰۷	۵۳۶	۰/۰۰	۱/۸۷	۳
۳	میزان تعیین کنندگی شناساندن فرهنگ و تمدن ایرانی به مردم جهان، بر لزوم بین‌المللی‌سازی برنامه درسی در آموزش عالی	۵۲۰	۳/۷۶	۱/۰۹	۱۶/۰۸	۵۲۹	۰/۰۰	۱/۹۸	۲

جدول ۳ استنباط‌های آماری سؤال دوم پژوهش Test value=3

ردیف	نام متغیر	n	$\bar{x}$	SD	T	df	Pv	رتبه	اولویت
۱	تأثیر انعطاف‌پذیری بالای محیط آموزش از دور	۵۳۶	۳/۸۳	۰/۹۸	۱۶/۶۰	۵۳۵	۰/۰۰	۳/۷۲	۲
۲	تأثیر ضرورت استفاده از آموزش از دور در کنار آموزش سنتی (آموزش ترکیبی)	۵۳۴	۳/۸۳	۰/۹۵	۲۰/۱۳	۵۳۳	۰/۰۰	۳/۶۶	۴
۳	تأثیر استفاده از آموزش از دور به طور مستقل یا ترکیبی در بین‌المللی‌سازی برنامه درسی بسته به موضوع درسی	۵۳۷	۳/۸۲	۰/۸۸	۲۱/۷۱	۵۳۶	۰/۰۰	۳/۶۸	۳
۴	تأثیر پر رنگ شدن حضور و نفوذ آموزش عالی کشور در سطح بین‌المللی با استفاده از رویکرد آموزش از دور	۵۳۷	۳/۷۳	۰/۸۸	۱۹/۴۲	۵۳۶	۰/۰۰	۳/۴۷	۵
۵	تأثیر تناسب رویکرد آموزش از دور با بین‌المللی‌سازی به علت عدم وجود مرزهای جغرافیایی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی در این رویکرد	۵۳۶	۳/۸۷	۰/۹۵	۲۱/۱۸	۵۳۵	۰/۰۰	۳/۷۶	۱
۶	تأثیر لزوم آموزش حضوری در بین‌المللی‌سازی و منتفی شدن رویکرد آموزش از دور	۵۳۱	۳/۱۳	۱/۱۴	۲/۷۱	۵۳۰	۰/۰۰۳	۲/۷۲	۶

جدول ۴ استنباط‌های آماری مربوط به سؤال سوم پژوهش Test value=3

ردیف	نام متغیر	n	$\bar{x}$	SD	T	df	Pv	رتبه	اولویت
۱	تأثیر نوع زبان تدریس و ارتباط	۵۳۸	۴/۲۱	۰/۹۲	۳۰/۳۶	۵۳۷	۰/۰۰	۹/۱۳	۲
۲	تأثیر سیاست‌های کلان آموزش عالی	۵۴۰	۴/۲۰	۰/۸۴	۳۳/۲۳	۵۳۹	۰/۰۰	۹/۰۰	۳
۳	تأثیر نگرش سطوح عالی، میانی و اجرائی کشور نسبت به بین‌المللی سازی	۵۳۹	۴/۱۴	۰/۸۴	۳۱/۴۴	۵۳۸	۰/۰۰	۸/۶۵	۷
۴	تأثیر انعطاف پذیری در عقاید، ساختار، قوانین و اجرا در سطوح کلان و خرد	۵۳۵	۴/۰۲	۰/۹۱	۲۵/۹۴	۵۳۴	۰/۰۰	۸/۱۱	۹
۵	تأثیر تبلیغ فضای آموزش بین‌المللی و ظرفیت‌های موجود در داخل و خارج	۵۳۰	۳/۷۸	۰/۹۵	۱۸/۹۶	۵۲۹	۰/۰۰	۶/۸۲	۱۳
۶	تأثیر استاندارد سازی برنامه درسی	۵۳۶	۴/۱۸	۰/۸۶	۳۱/۹۳	۵۳۵	۰/۰۰	۸/۷۸	۵
۷	تأثیر کنترل و تضمین کیفیت برنامه‌های درسی	۵۳۴	۴/۱۷	۰/۸۳	۳۲/۴۶	۵۳۳	۰/۰۰	۸/۸۱	۴
۸	تأثیر همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه‌ها با دانشگاه‌ها، مراکز پژوهشی و انجمن‌های علمی، تجاری و حرفه‌ای داخلی و خارجی	۵۳۷	۴/۳۹	۲/۳۲	۱۳/۸۷	۵۳۶	۰/۰۰	۹/۴۰	۱
۹	تأثیر صلاحیت مدیریت مؤسسه آموزش عالی نسبت به بین‌المللی سازی	۵۳۵	۴/۰۵	۰/۸۶	۲۸/۳۰	۵۳۴	۰/۰۰	۸/۱۹	۸
۱۰	تأثیر نقش تسهیل‌کنندگی دفاتر روابط بین‌المللی دانشگاه‌ها بر بادا	۵۳۳	۳/۸۱	۰/۸۶	۲۱/۶۸	۵۳۲	۰/۰۰	۶/۹۸	۱۲
۱۱	تأثیر صلاحیت اساتید نسبت به بین‌المللی سازی برنامه درسی	۵۳۲	۴/۱۶	۰/۸۴	۳۱/۶۲	۵۳۱	۰/۰۰	۸/۷۶	۶
۱۲	تأثیر دریافت شهریه رقابتی بر بین‌المللی سازی برنامه درسی	۵۲۹	۳/۱۴	۱/۱۵	۲/۸۸	۵۲۸	۰/۰۰۲	۴/۶۱	۱۵
۱۳	تأثیر علاقمندی و آمادگی دانشجویان (داخلی و خارجی) برای انجام فعالیت‌های درسی در ابعاد بین‌المللی و میان فرهنگی	۵۳۹	۳/۷۵	۰/۹۵	۱۸/۵۵	۵۳۸	۰/۰۰	۶/۷۳	۱۴
۱۴	تأثیر فرصت‌های توسعه حرفه‌ای برای اساتید و مدیران	۵۳۹	۳/۹۷	۰/۸۷	۲۵/۸۲	۵۳۸	۰/۰۰	۷/۹۴	۱۱
۱۵	تأثیر میزان ارائه خدمات پشتیبانی برای دانشجویان بین‌المللی	۵۲۲	۴/۰۱	۰/۹۵	۲۴/۳۶	۵۳۱	۰/۰۰	۸/۰۸	۱۰

در تعیین رتبه به روش فریدمن، روابط سیاسی نامناسب بالاترین و فقدان علاقه و انگیزه متخصصین برای تولید محتوایی بین‌المللی پایین‌ترین رتبه را آورده‌اند.

سؤال ۶- چه موضوعاتی برای بادا مناسبند؟

برای پاسخ به این سؤال ۹ متغیر مورد بررسی قرار گرفت. همان‌طور که در جدول ۷ ملاحظه می‌شود میانگین پاسخ افراد نمونه در ارتباط با تأثیر هر یک از موارد یاد شده (۲،۴،۵،۶،۷،۸،۱۰) به عنوان موضوعات مناسب برای بین‌المللی سازی برنامه درسی در حد قابل قبول ($\bar{x} > 3$) و در سطح معناداری ($p < 0.05$) قرار دارند؛ لذا می‌توان گفت

بدا باید مورد توجه قرار گیرند. از نظر رتبه، ساختار سیاسی جامعه بالاترین و امکانات رفاهی و تفریحی پایین‌ترین رتبه را آورده‌اند.

سؤال - موانع و محدودیت‌های بادا کدامند؟

برای پاسخ به این سؤال ۷ متغیر مورد بررسی قرار گرفت. همان‌طور که در جدول ۶ ملاحظه می‌شود میانگین پاسخ افراد نمونه در ارتباط با تأثیر هر یک از عوامل یاد شده در حد قابل قبول ($\bar{x} > 3$) و در سطح معناداری ($p < 0.05$) قرار دارند، لذا می‌توان گفت کلیه ۷ عامل مذکور از موانع و محدودیت‌های بادا هستند.

۳- نتایج و بحث

با توجه به یافته‌های مطالعه حاضر، روی آوری به بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی در نظام آموزش عالی ایران یک ضرورت است که شناخت سایر ملل و فرهنگ‌ها، شناخت نیازهای جامعه جهانی و توان پاسخ‌گویی به آنها، لزوم شناساندن فرهنگ و تمدن ایرانی به جهانیان و تبدیل ایران به قدرت علمی اول منطقه در راستای عملیاتی نمودن اهداف سند چشم انداز ۲۰ ساله کشور از دلایل اصلی این ضرورت هستند. در همین راستا نتایج پیمایش انجمن دانشگاه‌ها و کالج‌های کانادایی^{۱۰}، منطقی‌ترین دلیل بین‌المللی سازی را آماده سازی فارغ التحصیلانی می‌داند که از نظر بین‌المللی مطلع، دانا و فهمیده و از نظر روابط میان‌فرهنگی نیز شایسته باشند [۱۸]. با توجه به انعطاف پذیری، دسترس‌پذیری و سرعت بالای رویکرد آموزش از دور مبتنی بر فناوری در فرایندهای یاددهی-یادگیری که خود به نوعی وجوه اشتراک عناصر برنامه درسی در این رویکرد را با برنامه‌های درسی بین‌المللی خاطر نشان می‌سازد، به نظر می‌رسد که آموزش از دور می‌تواند راهبردی مؤثر برای این ضرورت به حساب آید. در تأیید این یافته، براساس نتایج تحقیق کولیس و واندرونده^{۱۱}، دانشجویان بین‌المللی در آینده نه چندان دور تأثیر بیشتری بر روی مؤسسات و سیاست‌هایشان در راستای استفاده از فاوا و رویکردهای آموزشی مبتنی بر آن خواهند گذاشت. این گروه‌های هدف جدید، نیازمند انعطاف‌پذیری بیشتری در شیوه‌های انتقال و اجرای آموزش هستند و در این راستا، فاوا می‌تواند کمک موثری بنماید [۱۹]. مشهود است که در قرن حاضر، وظیفه دانشگاه‌ها تربیت افرادی با صلاحیت‌های لازم جهت کار و زندگی و پاسخ‌گویی به نیازها در جوامع بین‌المللی و میان‌فرهنگی است و این امر مستلزم شناخت کافی دانشجویان نسبت به جوامع و فرهنگ‌های گوناگون و توجه و احترام به آن‌ها یا همانا داشتن دیدگاه میان‌فرهنگی و بین‌المللی است. جهت‌گیری بین‌المللی برنامه‌های درسی در نظام آموزش عالی هم برای دانشجویان ایرانی (بین‌المللی سازی در خانه) و هم خارجی، می‌تواند این فرصت را فراهم سازد.

براساس یافته‌های مطالعه، مهم‌ترین عامل مؤثر بر بادا، همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه‌ها با دانشگاه‌ها، مراکز

که از دیدگاه افراد نمونه در کلیه ۷ موضوع مذکور امکان بین‌المللی سازی برنامه درسی در آموزش عالی وجود دارد. اما موضوعات درسی مذکور در موارد ۳ و ۹ دارای ($\bar{x} < 3$) و ($p > 0.05$) هستند و لذا مناسب بادا نیستند. با استفاده از آزمون فریدمن ۷ موضوع مناسب بادا، رتبه‌بندی و تعیین اولویت شده‌اند که علوم پزشکی و بهداشتی بالاترین و علوم انسانی پایین‌ترین رتبه را آورده‌اند.

سؤال ۷- چه فرصت‌هایی برای بادا وجود دارد؟

برای پاسخ به این سؤال ۸ متغیر مورد بررسی قرار گرفت. همان‌طور که در جدول ۸ ملاحظه می‌شود میانگین پاسخ افراد نمونه در ارتباط با تأثیر هر یک از موارد یاد شده ۳ تا ۸، به عنوان فرصت‌های موجود برای بادا در حد قابل قبول ($\bar{x} > 3$) و در سطح معناداری ۰/۰۵ ($p < 0.05$) قرار دارند، لذا می‌توان گفت که از دیدگاه افراد نمونه کلیه این موارد در بادا تأثیر دارند. اما فرصت‌های مذکور در موارد ۲ و ۱ دارای ($p > 0.05$) هستند و لذا از دیدگاه افراد نمونه فرصت‌های تأثیرگذاری برای بادا نیستند. در رتبه‌بندی به روش فریدمن فرصت‌های تأثیرگذار برای بادا (موارد ۳ تا ۸) رتبه‌بندی و تعیین اولویت شده‌اند که داشتن اساتید توانمند و مطرح داخلی در بعضی از زمینه‌ها بالاترین و تشابهات زبانی و فرهنگی با مردم منطقه، پایین‌ترین رتبه را آورده‌اند.

سؤال ۸- راهبردها و فعالیت‌های کلان (در سطح کشوری) و خرد (در سطح مؤسسه‌ای و اجرایی) بادا کدامند؟

برای پاسخ به این سؤال ۳۸ متغیر مورد بررسی قرار گرفت. همان‌طور که در جدول ۹ ملاحظه می‌شود با توجه به میانگین پاسخ افراد نمونه در ارتباط با تأثیر هر یک از عوامل یاد شده ($\bar{x} > 3$) و سطح معناداری آن ($p < 0.05$)، می‌توان گفت کلیه راهبردها بر بادا مؤثر هستند. لازم به ذکر است که در رتبه‌بندی و تعیین اولویت این عوامل، استفاده از کتاب‌ها و منابع علمی مرجع، معتبر و به روز دنیا بالاترین و دادن حق انتخاب به دانشجویان خارجی در گرفتن دروس کاملاً مرتبط با فرهنگ کشور میزبان پایین‌ترین رتبه را آورده‌اند.

Test value=3

جدول ۵ استنباط‌های آماری مربوط به سؤال چهارم پژوهش

ردیف	نام متغیر	n	$\bar{x}$	SD	T	df	Pv	رتبه	اولویت
۱	تأثیر ساختار سیاسی جامعه	۵۳۷	۴/۳۰	۰/۹۲	۳۲/۶۶	۵۳۶	۰/۰۰	۶/۸۶	۱
۲	تأثیر ساختار فرهنگی جامعه	۵۴۰	۴/۱۲	۰/۸۷	۲۹/۸۴	۵۳۹	۰/۰۰	۶/۰۷	۵
۳	تأثیر ساختار اقتصادی جامعه	۵۳۷	۴/۰۷	۰/۸۹	۲۷/۷۳	۵۳۶	۰/۰۰	۵/۹۳	۷
۴	تأثیر سرمایه‌گذاری کافی و تأمین منابع	۵۳۸	۴/۲۵	۰/۸۲	۳۵/۱۹	۵۳۷	۰/۰۰	۶/۵۴	۲
۵	تأثیر وجود دانشجویان و اساتید از فرهنگ‌ها و ملیت‌های گوناگون در کشور	۵۳۷	۳/۷۸	۱/۰۳	۱۷/۵۰	۵۳۶	۰/۰۰	۵/۰۴	۱۱
۶	تأثیر امکانات زیر ساختی، سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مناسب	۵۳۹	۴/۱۳	۰/۸۲	۳۱/۹۸	۵۳۸	۰/۰۰	۶/۰۵	۶
۷	تأثیر استفاده از فناوری‌های آموزشی و فناوری اطلاعات و ارتباطات	۵۳۸	۴/۲۰	۰/۸۵	۳۲/۶۹	۵۳۷	۰/۰۰	۶/۴۲	۳
۸	تأثیر تقویت امکانات پژوهشی در داخل جهت جذب محققین خارجی	۵۳۷	۴/۰۵	۰/۹۱	۲۶/۹۳	۵۳۶	۰/۰۰	۵/۸۷	۸
۹	تأثیر امکان انجام فعالیت‌های علمی بین‌المللی توسط دانشجویان داخلی	۵۳۸	۴/۰۴	۰/۸۶	۲۸/۰۲	۵۳۷	۰/۰۰	۵/۸۲	۹
۱۰	تأثیر امکانات کافی رفاهی و تفریحی برای دانشجویان بین‌المللی	۵۳۷	۳/۸۰	۰/۹۸	۱۹/۰۳	۵۳۶	۰/۰۰	۵/۱۰	۱۰
۱۱	تأثیر پشتیبانی از تلاش‌های اساتید در راستای بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی	۵۳۴	۴/۱۶	۰/۸۶	۳۱/۰۰	۵۳۳	۰/۰۰	۶/۳۳	۴

Test value=3

جدول ۶ استنباط‌های آماری مربوط به سؤال پنجم پژوهش

ردیف	نام متغیر	n	$\bar{x}$	SD	T	df	Pv	رتبه	اولویت
۱	تأثیر روابط سیاسی نامطلوب با سایر کشورها	۵۴۱	۴/۳۳	۰/۹۷	۳۱/۹۲	۵۴۰	۰/۰۰	۴/۶۷	۱
۲	عدم انعطاف پذیری قوانین در زمینه همکاری‌های علمی بین‌المللی	۵۳۷	۴/۱۷	۰/۸۴	۳۲/۲۷	۵۳۶	۰/۰۰	۴/۱۳	۲
۳	عدم وجود قوانین شفاف در زمینه همکاری‌های علمی بین‌المللی	۵۳۶	۴/۰۷	۰/۸۷	۲۸/۴۵	۵۳۵	۰/۰۰	۳/۹۴	۵
۴	ضعف علمی در تولید محتوایی با قابلیت صادر کردن در سطح بین‌المللی	۵۳۵	۴/۰۵	۰/۹۵	۲۵/۴۸	۵۳۴	۰/۰۰	۳/۹۷	۴
۵	ضعف زبانی در تولید محتوایی با قابلیت صادر کردن در سطح بین‌المللی	۵۴۰	۴/۰۳	۰/۹۶	۲۵/۰۰	۵۳۹	۰/۰۰	۴/۰۰	۳
۶	فقدان علاقه و انگیزه متخصصین برای تولید محتوایی بین‌المللی	۵۴۰	۳/۸۶	۱/۰۳	۱۹/۳۴	۵۳۹	۰/۰۰	۳/۶۱	۷
۷	شهرت و اعتبار پایین دانشگاه‌های کشور در سطح بین‌المللی	۵۳۵	۳/۹۱	۱/۰۳	۲۰/۴۳	۵۳۴	۰/۰۰	۳/۶۸	۶

جدول ۷ استنباط‌های آماری مربوط به سؤال ششم پژوهش Test value=3

ردیف	نام متغیر	n	$\bar{x}$	SD	T	df	Pv	رتبه	اولویت
۱	امکان بادا در موضوعاتی که دارای پتانسیل، و قدمت در ایران هستند (زبان و ادبیات فارسی، هنر و صنایع دستی، معماری، باستان شناسی)	۵۳۲	۳/۵۱	۱/۱۲	۱۰/۳۷	۵۳۱	۰/۰۰	۳/۶۷	۶
۲	امکان بادا در موضوعات میان رشته‌ای و کاربردی	۵۳۴	۳/۷۰	۰/۹۶	۱۶/۷۸	۵۳۳	۰/۰۰	۳/۹۶	۵
۳	امکان بادا در زمینه علوم اسلامی	۵۳۶	۲/۸۸	۱/۲۲	-۲/۳۰	۵۳۵	۰/۹۹	-	-
۴	امکان بادا در زمینه علوم فنی و مهندسی	۵۳۷	۳/۹۵	۱/۰۰	۲۲/۰۸	۵۳۶	۰/۰۰	۴/۵۳	۲
۵	امکان بادا در زمینه علوم پایه	۵۳۴	۳/۷۸	۱/۰۲	۱۷/۷۸	۵۳۳	۰/۰۰	۴/۱۰	۳
۶	امکان بادا در زمینه علوم انسانی	۵۳۷	۳/۲۴	۱/۲۰	۴/۷۳	۵۳۶	۰/۰۰	۳/۰۳	۷
۷	امکان بادا در زمینه علوم پزشکی و بهداشتی	۵۳۹	۴/۰۲	۱/۰۲	۲۳/۴۲	۵۳۸	۰/۰۰	۴/۶۷	۱
۸	امکان بادا در زمینه هنر	۵۳۸	۳/۷۳	۱/۰۰	۱۶/۹۰	۵۳۷	۰/۰۰	۴/۰۴	۴
۹	امکان بادا در همه موضوعات درسی	۴۷۶	۲/۷۴	۱/۱۷	-۴/۹۳	۴۷۵	۰/۹۹	-	-

جدول ۸ استنباط‌های آماری مربوط به سؤال هفتم پژوهش Test value=3

ردیف	نام متغیر	n	$\bar{x}$	SD	T	df	Pv	رتبه	اولویت
۱	تأثیر همکاری‌های پژوهشی با کشورهای علاقمند به پژوهش در علوم اسلامی	۵۳۷	۳/۰۳۲	۱/۱۷۳	۰/۶۳	۵۳۶	۰/۲۶۶	-	-
۲	تأثیر جذابیت محیط اسلامی کشور برای بسیاری از مسلمانان جهان	۵۳۷	۳/۰۳۹	۱/۱۰۸	۰/۸۲	۵۳۶	۰/۲۰۷	-	-
۳	تأثیر تشابهات زیاد زبانی و فرهنگی با بعضی از کشورهای منطقه	۵۴۰	۳/۳۹۲	۱/۰۲۵	۸/۹۰	۵۳۹	۰/۰۰	۳/۰۱	۶
۴	تأثیر تعداد زیاد متقاضیان ادامه تحصیل در سطح منطقه	۵۳۴	۳/۴۵۷	۰/۹۴۹	۱۱/۱۲	۵۳۳	۰/۰۰	۳/۱۱	۵
۵	تأثیر تعداد زیاد متقاضیان ادامه تحصیل در داخل کشور	۵۳۲	۳/۴۸۳	۰/۹۸۵	۱۱/۳۲	۵۳۱	۰/۰۰	۳/۱۳	۴
۶	تأثیر داشتن اساتید و متخصصان داخلی توانمند و مطرح در بعضی از موضوعات	۵۳۹	۳/۹۶۵	۰/۸۹۴	۲۵/۰۴	۵۳۸	۰/۰۰	۴/۰۹	۱
۷	تأثیر وجود دانشگاه‌های داخلی دارای موقعیت و اعتبار نسبتاً خوب در سطح منطقه	۵۳۸	۳/۹۱۱	۰/۹۷۴	۲۱/۶۸	۵۳۷	۰/۰۰	۳/۹۴	۲
۸	تأثیر نیاز منطقه به رشته‌ها و موضوعات فنی مرتبط با اقتصاد نفتی	۵۳۵	۳/۸۰	۱/۰۰۶	۱۸/۳۵	۵۳۴	۰/۰۰	۳/۷۲	۳

Test value=3

جدول ۹ استنباط‌های آماری مربوط به سؤال هشتم پژوهش

ردیف	نام متغیر	n	$\bar{x}$	SD	T	df	Pv	رتبه	اولویت
۱	تأثیر تدوین چشم انداز توسعه با تأکید بر بین‌المللی سازی آموزش عالی کشور	۵۳۸	۳/۷۶	۰/۹۷	۱۸/۲۲	۵۳۷	۰/۰۰	۱۷/۱۲	۳۲
۲	تأثیر تدوین برنامه ها، قوانین و دستورالعمل ها در راستای چشم انداز	۵۳۷	۳/۸۴	۰/۹۲	۲۱/۱۰	۵۳۶	۰/۰۰	۱۸/۱۴	۲۸
۳	تأثیر انجام مطالعات تطبیقی در موضوعات مختلف درسی با مشارکت سایر کشورها	۵۳۶	۴/۱۳	۱/۹۴	۱۳/۵۵	۵۳۵	۰/۰۰	۲۱/۰۸	۱۰
۴	تأثیر شناخت نظام‌های آموزشی سایر کشورها	۵۳۸	۴/۲۱	۰/۸۲	۳۴/۲۴	۵۳۷	۰/۰۰	۲۳/۱۹	۲
۵	تأثیر استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات و فضای مجازی	۵۳۸	۴/۲۰	۰/۹۰	۳۰/۷۴	۵۳۷	۰/۰۰	۲۲/۹۴	۳
۶	تأثیر جستجوی علائق مشترک در سطح منطقه و راه نادازی دوره‌های آموزشی مشترک	۵۳۸	۳/۹۶	۰/۸۸	۲۵/۳۵	۵۳۷	۰/۰۰	۱۹/۶۴	۱۸
۷	تأثیر دعوت از اساتید و دانشجویان خارجی برای شرکت در جشنواره‌ها و همایش‌های داخلی به منظور جذب آنها در آموزش عالی ایران	۵۳۹	۳/۹۵	۰/۹۳	۲۳/۵۷	۵۳۸	۰/۰۰	۱۹/۱۰	۲۲
۸	تأثیر راه اندازی دوره هایی با رویکرد میان رشته‌ای و کاربردی در راستای پاسخ‌گویی به نیازها و مسائل روز جهانی	۵۳۹	۳/۹۶	۰/۸۹	۲۴/۹۹	۵۳۸	۰/۰۰	۱۹/۸۴	۱۶
۹	تأثیر راه اندازی اتاق‌های فکر برای تبدیل اندیشه‌ها به عنوان یکی از راهبردهای موجود	۵۳۷	۳/۷۳	۰/۹۵	۱۷/۷۰	۵۳۶	۰/۰۰	۱۶/۸۱	۳۶
۱۰	تأثیر راه اندازی اتاق‌های فکر جهت تولید فکر برای عرضه در عرصه بین‌المللی	۵۳۲	۳/۷۶	۰/۹۷	۱۷/۹۷	۵۳۱	۰/۰۰	۱۷/۰۹	۳۳
۱۱	تأثیر ایجاد تشکیلات تخصصی در وزارت علوم در راستای تدوین برنامه های درسی بین‌المللی	۵۳۷	۳/۹۶	۰/۹۳	۲۳/۹۰	۵۳۶	۰/۰۰	۱۹/۶۴	۱۹
۱۲	تأثیر عضویت در کنوانسیون‌های آموزش عالی منطقه‌ای و جهانی	۵۳۵	۴/۰۸	۰/۸۷	۲۸/۷۲	۵۳۴	۰/۰۰	۲۱/۱۵	۹
۱۳	تأثیر تدوین اهداف برنامه درسی در راستای پرورش شایستگی‌های میان فرهنگی و بین‌المللی از نظر حرفه‌ای و اجتماعی به عنوان یکی از راهبردها و فعالیت‌ها	۵۳۶	۳/۹۲	۰/۸۷	۲۴/۶۱	۵۳۵	۰/۰۰	۱۸/۶۲	۲۵
۱۴	تأثیر ارائه دروس انتخابی درباره سایر کشورها، فرهنگ ها و ... به دانشجویان داخلی و خارجی	۵۳۸	۳/۷۶	۰/۹۳	۱۸/۸۹	۵۳۷	۰/۰۰	۱۶/۹۷	۳۵
۱۵	تأثیر دادن حق انتخاب به دانشجویان خارجی در گرفتن دروس کاملاً مرتبط با فرهنگ کشور میزبان	۵۳۸	۳/۷۰	۰/۹۹	۱۶/۲۸	۵۳۷	۰/۰۰	۱۶/۲۳	۳۸
۱۶	تأثیر آشنایی با فرهنگ خودی و سایر فرهنگ‌ها در محتوای دروس عمومی	۵۳۴	۳/۷۱	۱/۰۱	۱۶/۳۴	۵۳۳	۰/۰۰	۱۷/۰۱	۳۴
۱۷	تأثیر آشنایی با فرهنگ خودی و سایر فرهنگ‌ها در محتوای دروس تخصصی	۵۳۳	۳/۶۳	۱/۰۸	۱۳/۵۰	۵۳۲	۰/۰۰	۱۶/۴۷	۳۷
۱۸	تأثیر در نظر گرفتن تفاوت سطح آموزشی و زبانی یادگیرندگان (داخلی و خارجی) و رعایت تناسب (فشرده‌گی، گسترده‌گی و سختی) محتوا با مخاطبین	۵۳۳	۳/۹۰	۰/۹۷	۲۱/۴۳	۵۳۲	۰/۰۰	۱۹/۲۷	۲۱
۱۹	تأثیر تهیه و ارائه محتوا با زبان بین‌المللی	۵۳۶	۴/۱۴	۰/۹۰	۲۹/۲۲	۵۳۵	۰/۰۰	۲۱/۹۷	۴
۲۰	تأثیر آماده سازی متون بین‌المللی، ویژه دانشجویان بین‌المللی	۵۳۵	۳/۸۹	۰/۹۳	۲۲/۱۱	۵۳۴	۰/۰۰	۱۸/۳۴	۲۶
۲۱	تأثیر تهیه و ارائه محتوا در قالب‌های دیداری، شنیداری، خواندنی و ابرمتن‌ها	۵۳۲	۴/۱۰	۰/۸۸	۲۸/۶۴	۵۳۱	۰/۰۰	۲۱/۳۵	۸
۲۲	تأثیر استفاده از کتاب‌ها و منابع علمی مرجع، معتبر و به روز دنیا بر بادا	۵۳۵	۴/۳۸	۰/۷۵	۴۲/۶۷	۵۳۴	۰/۰۰	۲۴/۵۹	۱

۶	۲۱/۳۶	۰/۰۰	۵۳۴	۳۰/۰۱	۰/۸۷	۴/۱۳	۵۳۵	تأثیر معرفی کتب و منابع اضافی به زبان بین‌المللی به دانشجویان
۱۱	۲۰/۹۱	۰/۰۰	۵۲۹	۳۰/۱۳	۰/۸۳	۴/۰۸	۵۳۰	تأثیر محوریت محتوا بر دانش موضوع تخصصی در سطح جهانی
۲۴	۱۹/۰۴	۰/۰۰	۵۳۱	۲۰/۶۰	۱/۰۱	۳/۹۰	۵۳۲	تأثیر عدم محوریت بومی‌گرایی در محتوای بین‌المللی
۱۲	۲۰/۳۴	۰/۰۰	۵۲۲	۲۵/۳۵	۰/۹۲	۴/۰۱	۵۲۳	تأثیر تحلیل و نقادی دیدگاه‌های گوناگون در مورد موضوعات جهانی در محتوا
۵	۲۱/۵۱	۰/۰۰	۵۳۸	۲۷/۷۴	۰/۹۴	۴/۱۲	۵۳۹	تأثیر پرهیز از تعصبات ملی و عقیدتی در تهیه و ارائه محتوای بین‌المللی

۷	۲۱/۳۶	۰/۰۰	۵۳۷	۲۶/۶۱	۰/۹۴	۴/۰۷	۵۳۸	تأثیر ارائه محتواها در قالب الکترونیکی و آموزش مجازی در کنار آموزش مرسوم حضوری
۳۱	۱۷/۵۰	۰/۰۰	۵۳۶	۲۰/۵۶	۰/۹۱	۳/۸۰	۵۳۷	تأثیر ارائه مواد و منابع آموزشی از ریشه‌های فرهنگی گوناگون
۲۹	۱۷/۸۱	۰/۰۰	۵۳۲	۲۱/۹۳	۰/۸۸	۳/۸۴	۵۳۳	تأثیر ارائه پشتیبانی آموزشی بیشتر دانشجویان بین‌المللی در هفته‌ها و ماه‌های اول
۱۴	۲۰/۱۴	۰/۰۰	۵۳۵	۲۶/۶۳	۰/۸۸	۴/۰۱	۵۳۶	تأثیر انعطاف‌پذیری در استفاده از روش‌های گوناگون یاددهی - یادگیری
۲۰	۱۹/۶۱	۰/۰۰	۵۳۶	۲۷/۲۳	۰/۸۴	۳/۹۸	۵۳۷	تأثیر مشارکت دادن دانشجویان بین‌المللی در بحث‌ها و فعالیت‌های کلاسی و خارج از آن
۲۳	۱۹/۰۵	۰/۰۰	۵۳۵	۲۴/۱۵	۰/۹۰	۳/۹۴	۵۳۶	تأثیر بررسی نظرات دانشجویان نسبت به مسائل جهان از دیدگاه ملل و فرهنگ‌های گوناگون
۱۳	۲۰/۲۵	۰/۰۰	۵۳۷	۲۸/۸۱	۰/۸۴	۴/۰۴	۵۳۸	تأثیر تشویق و تدارک فرصت‌هایی برای دانشجویان جهت مطالعه بعضی از دروس یا انجام پروژه‌ها در کشوری دیگر
۱۷	۱۹/۷۰	۰/۰۰	۵۳۴	۲۶/۹۸	۰/۸۷	۴/۰۲	۵۳۵	تأثیر فراهم نمودن فرصت همکاری یا کارآموزی در آژانس‌ها یا پروژه‌های بین‌المللی در داخل یا خارج
۱۵	۲۰/۰۷	۰/۰۰	۵۳۵	۲۷/۳۲	۰/۸۶	۴/۰۱	۵۳۶	تأثیر ارائه تکالیف پژوهشی در ابعاد بین‌المللی به دانشجویان
۳۰	۱۷/۵۰	۰/۰۰	۵۳۰	۱۸/۹۰	۰/۹۷	۳/۸۰	۵۳۱	تأثیر ارزشیابی دانشجویان در موقعیت‌های اصلی و یا شبیه‌سازی شده میان فرهنگی
۲۷	۱۸/۲۲	۰/۰۰	۵۳۰	۲۰/۵۰	۰/۹۷	۳/۸۶	۵۳۱	تأثیر استفاده از برنامه‌های فوق برنامه درسی در راستای بین‌المللی سازی و آشنایی با سایر فرهنگ‌ها

علاوه بر افزایش آگاهی و شناخت اساتید داخلی از نظام‌های می‌گردد. نتایج مطالعه قاهره و زارع و همکاران نیز مؤید این یافته هستند [۲۰ و ۲۱].

براساس یافته‌های تحقیق، دومین عامل تأثیرگذار بر بین‌المللی سازی برنامه درسی آموزش از دور، نوع زبان تدریس و ارتباط است. با توجه به این که زبان فارسی جنبه بین‌المللی ندارد و فراگیری آن برای فردی که زمینه‌ای از آن ندارد، در ظرف مدتی کوتاه مشکل و تقریباً غیر ممکن

پژوهشی و انجمن‌های علمی، تجاری و حرفه‌ای داخلی و خارجی است. در همین راستا، برای آشنایی دانشجویان داخلی نسبت به فعالیت‌های علمی بین‌المللی و روندهای آن، تشکیل کارگاه‌های آموزشی و یا فرصت‌های مطالعاتی و ... در ابعاد بین‌المللی، امری قابل تأمل است. از طرف دیگر همکاری‌های گسترده علمی بین اساتید داخلی و خارجی آموزش عالی سایر کشورها، موجب هدایت دانشجویان بین‌المللی به آموزش عالی ایران توسط اساتید خارجی

است؛ می‌تواند چالشی جدی در بین‌المللی سازی برنامه درسی در آموزش عالی محسوب شود. نتایج مطالعه ویلیامز با تأکید بر ناسازگاری زبانی برای دانشجویان بین‌المللی در کشور میزبان، مؤید این یافته‌اند [۶]. تدوین دروس به زبان بین‌المللی ویژه دانشجویان غیر ایرانی، تدوین دو زبانه محتواهای درسی، تدریس به زبان بین‌المللی، معرفی منابع و کتب مرجع به زبان بین‌المللی، در دسترس قرار دادن انتخاب‌های چندگانه از نظر زبانی برای مطالعه محتواها، رفع موانع قانونی برای تدریس به غیر از زبان فارسی و ... از راه کارهایی هستند که می‌توان برای غلبه بر این محدودیت مورد توجه قرار داد.

سیاست‌های کلان آموزش عالی در هر کشور نقش تعیین کننده‌ای در تمرکز بر آموزش عالی بین‌المللی و پرورش فارغ‌التحصیلانی با صلاحیت‌های میان فرهنگی دارند. منطبق با نتایج حاصل از پیمایش انجمن کالج‌ها و دانشگاه‌های کانادا، دولت از طریق تدوین سیاست‌های کلان آموزش عالی، می‌تواند برای گسترش و پشتیبانی فعالیت‌هایی که در جهت بین‌المللی‌سازی آموزش عالی و برنامه‌های درسی آن صورت می‌گیرند تلاش کند [۱۷]. به نظر می‌رسد با لحاظ کردن مبحث بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در سند راهبردی؛ تسلط و برتری اندیشه در سطح جامعه و مدیریت آموزش عالی و احساس نیاز برای شناخت محیط جهانی، می‌توان موجب تغییر نگاه و نگرش، انعطاف‌پذیری در عقاید، ساختار و قوانین جاری شد.

بسیاری از قوانین جاری در زمینه همکاری‌های بین‌المللی علمی و یا دانشجویان بین‌المللی در ایران مبهم، غیر شفاف بوده و به روز نیستند و از انعطاف‌پذیری کافی ندارند. در تأیید این یافته نتایج مطالعه زارع و همکاران، پذیرفته نشدن جایگاه دانشگاه و آزادی آکادمیک در کشور توسط مسئولان رده بالای کشور را از موانع IOC معرفی می‌کنند [۲۰]. از این رو لازم است به دانشگاه‌ها آزادی‌های عملکرد داده شود و از قرار دادن آن‌ها در تنگنای اداری و ساختارهای غیر قابل انعطاف جلوگیری گردد. این گونه آزادی‌ها را می‌توان تحت شرایط خاصی مثل فعالیت در مناطق آزاد، به دانشگاه‌ها اعطا نمود.

تغییر مداوم قوانین و ناهماهنگی در بین نهادهای مسئول در بحث بین‌المللی سازی در ایران به همراه دیوان سالاری

حاکم بر دانشگاه‌ها، از موانع و محدودیت‌هایی هستند که شاید نظام آموزش عالی با رویکرد آموزش از دور و به کارگیری فضای الکترونیکی و مجازی تا حدود قابل توجهی بتواند آن‌ها را کم رنگ‌تر سازد. در تأیید این یافته، بر اساس نتایج مطالعه بوستروم، لازم است تا ساختارهای دیوان سالاری سنتی برای ورود به موضوعات جهانی شکسته شوند و برای مقابله با چالش مقاومت در برابر تغییر، به اهمیت حفظ فرهنگ داخلی همراستا با نوآوری‌های بین‌المللی سازی، توجه شود [۳].

بر اساس یافته‌ها، در راستای استانداردسازی، کنترل و تضمین کیفیت برنامه‌های درسی، لازم است تا برنامه‌های درسی خصوصاً در موضوعاتی چون علوم فنی، تجربی و ... که مسایل بومی و فرهنگی در آن‌ها خیلی دخیل نیستند، بر مبنای استانداردهای جهانی، تدوین شوند. در این راه انجام مطالعات تطبیقی و آینده پژوهی علمی در جهت تدوین برنامه درسی منطبق با روند تغییر جهان، راهبردی قابل تأمل است.

بر اساس یافته‌های مطالعه، از موانع عمده IOC، عملکرد ضعیف ایران در ارائه محتوای مناسب برای عرضه در ابعاد بین‌المللی است و این امر ناشی از ضعف علمی و زبانی اساتید و کمبود نیروی انسانی متخصص و مطلع در این زمینه است. ناآشنایی و کم تجربه‌گی اساتید در کار با محیط‌های یادگیری مجازی و عدم تسلط تعداد زیادی از آن‌ها بر زبان بین‌المللی نیز سبب محدودیت در تعاملات و همکاری‌های بین‌المللی می‌شود. این امر باعث کاهش اطمینان اساتید ایرانی نسبت به توانمندی‌های خود برای شرکت در مجامع بین‌المللی می‌گردد. از این رو ایران از نظر داشتن نیروی متخصص و توانمند در بین‌المللی‌سازی برنامه درسی خصوصاً با رویکرد آموزش از دور دچار نقصان است و به‌سازی نیروهای تخصصی، امری ضروری و اجتناب ناپذیر به حساب می‌آید. نتایج مطالعه والی و همکاران مؤید این یافته‌اند [۱۶]. در مطالعه‌ای که توسط بنیک و همکاران صورت گرفت، آن‌ها دریافتند که بسیاری از اساتید به دلیل نبود انگیزه، علاقه، تجربه، تعهد، عدم انعطاف‌پذیری و نداشتن ذهنی باز جهت بازنگری برنامه‌های درسی و عملکردهای تعلیم و تربیتی خود، اصول یک محیط جامع را درک نمی‌نمایند [۲۲]. اگر چه مطالعه بوند، نشان می‌دهد

می‌تواند به منظور آگاه‌سازی اذهان عمومی، گروه‌های متخصص و دانشجویان در باب ضرورت و مزایا و منافی که در راستای مبادرت به آن می‌تواند برای ایران حاصل گردد، هم‌چنین برای آشنایی با قدمت و تمدن غنی ایران و آگاه سازی از وجود فرصت‌ها و منابعی که غیر ایرانی‌ها با پیوستن به آموزش عالی ایران از آن برخوردار خواهند شد، انجام شود؛ اما متأسفانه تاکنون بر روی آن سرمایه‌گذاری جدی صورت نگرفته است. لازم به ذکر است که با اتکا به فاوا، امکان اطلاع‌رسانی و تبلیغ در جهت پیوستن به جریان آموزش عالی بین‌المللی بیشتر خواهد بود. از این رو می‌توان به تدارک سایت دانشگاهی، بروشور، کاتالوگ و ... به زبان بین‌المللی و ساده جهت اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی جامعه جهانی نسبت به فعالیت‌ها و امکانات دانشگاهی و برپایی همایش‌ها، گفتمان‌ها و سایر گردهمایی‌های بین‌المللی در قالبی حضوری یا مجازی اشاره کرد.

توسعه یک کشور در گرو توسعه سیاسی، اقتصادی و فرهنگی آن کشور است و تغییر ساختارهای خشک و غیر منطبق با تحولات نوین دنیای امروزی در ابعاد مذکور، لازمه توسعه و مطرح شدن در عرصه بین‌المللی هستند. مهیا بودن شرایط سیاسی و اجتماعی کشور برای پذیرش دانشجویان خارجی و هم‌چنین بین‌المللی سازی برنامه درسی، امری اجتناب ناپذیر است. ساختار سیاسی یک کشور تعیین کننده میزان حضور در عرصه رقابت‌های جهانی و گسترش پیوندهای بین‌المللی آن کشور می‌باشد و بر روی پذیرش الگوهای سایر کشورها و فرهنگ‌ها و طراحی برنامه درسی که نگاهی فراملیتی دارد، بی‌تأثیر نیست و چه بسا موانع و محدودیت‌های عمده‌ای را در این راه ایجاد خواهد کرد. کنترل بیش از حد و گذراندن دانشجویان خارجی از مراحل و فیلترهای مختلف جهت ادامه تحصیل در ایران و یا سخت‌گیری‌هایی که در دادن روادید به اساتید خارجی انجام می‌شود، موجب بی‌رغبتی خارجیان برای حضور در مجامع علمی کشور شده و تعاملات بین‌المللی ایران را محدود می‌سازد. نتایج مطالعه زارع و همکاران موید این یافته هستند [۲۰]. در این جا باید خاطر نشان ساخت که در رویکرد آموزش از دور، بخشی از این محدودیت‌ها مرتفع می‌شود و دانشجویان بین‌المللی می‌توانند بدون نگرانی راجع به مسایل تردد و سایر مسایل

که بیشتر اساتید مخالف مورد توجه قرار دادن تجربه بین‌المللی یا بین فرهنگی به عنوان یک شاخص مهم در استخدام اساتید جدید هستند [۲۳].

از آنجا که در محیط‌های آموزشی و یادگیری مجازی، امکان تعاملات فرا مرزی بیشتری وجود دارد و اساتید با این نگاه که تلاش‌هایشان در سطحی گسترده‌تر دیده و ارزیابی می‌گردد، دقت و حساسیت بیشتری به خرج می‌دهند و انگیزه بیشتری نیز برای تولید محتوا و برنامه‌های درسی در قالبی میان فرهنگی و مبتنی بر استانداردها خواهند داشت. از طرف دیگر در این رویکرد محدودیت‌های مربوط به زمان و حجم کاری تا حدودی قابل جبران و حل شدن هستند و اساتید با فراغت بیشتری در اوقات فراغت و ساعاتی که خارج از محیط کاری خود هستند می‌توانند به این امر مبادرت ورزند.

اما در راستای رشد و توسعه حرفه‌ای و حساسیت میان فرهنگی اساتید، برگزاری کارگاه‌های آموزشی مرتبط، فرصت‌های مطالعاتی، تعامل با اساتیدی از سایر فرهنگ‌ها و انجام امور تدریسی و تحقیقی مشترک با آنها می‌تواند در توسعه دانش، تجربه و نگرش بین‌المللی اساتید ایرانی، نقش به‌سزایی داشته باشند. در تأیید این امر نتایج مطالعات نشان می‌دهد، عدم حمایت از برنامه‌های آموزش، فعالیت‌های تحقیق، مطالعه و تدریس بین‌المللی اساتید می‌تواند مانع از اصلاح برنامه‌های درسی شود [۲۰و۶]. نتایج مطالعه اسکوترهولز^{۱۲} و الینگبو^{۱۳} بیانگر آنند که علی‌رغم داشتن تجربه بین‌المللی در اساتید، تغییر شناختی برای این کار لازم است [۲۴و۲۵]. این امر اهمیت ارائه فرصت‌های توسعه حرفه‌ای برای کمک به اساتید به منظور انتقال خبرگی و دانش بین‌المللی‌شان به درون محتوا و اصول تعلیم و تربیتی دوره خود را مطرح می‌سازد.

بر اساس یافته‌ها، ارائه خدمات پشتیبانی آموزشی و غیر آموزشی برای دانشجویان بین‌المللی حائز اهمیت است و می‌تواند از طریق مؤسسه، اساتید، دانشجویان داخلی و مشاوران تحصیلی و روانی و یا از طریق دفاتری معین ارائه گردند. نتایج مطالعه والی و همکاران مؤید این یافته هستند [۱۶].

تبلیغ فضای آموزش بین‌المللی مجازی و ظرفیت‌های موجود در داخل و خارج از کشور امری لازم است. این امر

چالش برانگیز، با طیب خاطر تحصیل در آموزش عالی ایران را برگزینند.

درک صحیح از بین‌المللی‌سازی و تعادل در تبادلات فرهنگی و علمی، مانع از هضم شدن هویت یک ملت در جریان‌های بین‌المللی خواهد شد. با توجه به پیشینه تاریخی کشور ایران و سابقه استبداد و استعمارگری توسط دول خارجی، نگاه بی‌اعتمادی و بیگانه‌گری در فرهنگ ایرانیان عجین شده است. اما باید در نظر داشت که جهت قطع دست فرصت طلبان و سودجویان و رسیدن ایران به رشد سیاسی و اجتماعی باید به این باور رسید که اساتید و دانشجویان خارجی مهمانانی هستند که می‌توانند موجب احیای فرهنگ ایرانی شوند و در این راستا لازم است تا از دوران کودکی برای ایجاد فرهنگ دگرپذیری و از بین رفتن فرهنگ بیگانه‌گری و بی‌اعتمادی نسبت به خارجی توسط آموزش و پرورش برنامه‌ریزی‌های جدی صورت پذیرد.

بین‌المللی شدن تجارت و بازارها موجب میل آموزش عالی به سوی بین‌المللی شدن می‌گردد. از طرفی رقابت اقتصادی موجب ایجاد همکاری‌های علمی در دنیا شده است؛ زیرا آموزش به عنوان خدمت و محصولی است که می‌توان آن را تولید و عرضه نمود. نتایج مطالعات نشان می‌دهند که اقتصاد آزاد، باعث ترغیب فعالیت‌های بخش خصوصی می‌گردد و این الگو بر روی بخش‌های اجتماعی مانند آموزش نیز تأثیر می‌گذارد. در واقع به نظر می‌رسد که ظهور و توسعه آموزش عالی خصوصی، شدیداً با توسعه آموزش عالی میان‌مرزی در ارتباط است [۲۶] و لازم است تا مسئولان در این راستا جدیت بیشتری داشته باشند.

آموزش از دور با گذر از مرزهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، از پتانسیل بالایی در راستای حرکت به سوی تحولات سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی برخوردار است. بین‌المللی‌سازی برنامه‌های درسی در بستر این رویکرد آموزشی تا حدود زیادی می‌تواند موفقیت آن را افزایش دهد.

زیر ساخت‌های فنی و تکنولوژیک، امکانات و تجهیزات آموزشی مبتنی بر فناوری مانند نرم‌افزارها و بسته‌های کمک آموزشی، سیستم‌های مدیریت یادگیری و تولید محتوا، فناوری‌های آموزشی بر خط^{۱۴} و ... از جمله امکانات

لازم برای بادا هستند. مؤسسات آموزشی با استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات، فرصت‌هایی را برای دانشجویان بین‌المللی فراهم می‌سازند. نتایج مطالعه قاهری موانع تجهیزاتی را از مهم‌ترین موانع IOC بیان می‌دارد [۲۱]. در واقع به نظر می‌رسد که نسل نوین آموزش از دور، می‌تواند در جهت افزایش حضور و نفوذ ایران در جامعه جهانی مورد توجه بیشتری قرار گیرد و بین‌المللی‌سازی برنامه‌های درسی با چنین رویکردی، به شرط فراهم بودن پیش شرط‌های لازم، راهبردی تسهیل کننده در بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی است.

براساس یافته‌های مطالعه حاضر، منابع مالی بیشتر و در نتیجه امکانات و تجهیزات آموزشی و تحقیقاتی بیشتر دانشگاه زمینه توجه دانشگاه‌های برجسته دنیا و امکان جذب اساتید و دانشجویان خارجی را ممکن می‌سازد. مطالعه مک‌کلین در دانشگاه بریتیش کلمبیا نشان داد که اولویت مؤسسات در سرمایه‌گذاری برای بین‌المللی سازی، میزان توسعه آن‌ها را تعیین خواهد کرد [۲۷]. نتایج پیمایشی که انجمن بین‌المللی دانشگاه‌ها انجام داد نیز نشان می‌دهند که عدم پشتیبانی مالی مهم‌ترین مانع بین‌المللی سازی دانشگاه‌هاست [۲۸]. در همین راستا به نظر می‌رسد راه‌کارهایی چون افزایش بودجه آموزشی و پژوهشی کشور، افزایش جذب دانشجویان خارجی برای تولید درآمد بیشتر، افزایش تعداد اعضای علمی دانشگاه‌ها برای کاهش بار کاری اساتید فعلی و تبادلات دو سویه به منظور کاهش بار مالی مؤسسه، بتوانند در راستای حل این معضل، در آموزش عالی ایران تأثیرگذار باشند.

از دیگر یافته‌ها، ضرورت وجود امکانات رفاهی و تفریحی برای دانشجویان بین‌المللی و توجه به هویت فرهنگی، عقیدتی و پوششی آن‌هاست. در همین راستا برقراری تسهیلات قانونی و احترام به آداب و سنن آن‌ها، می‌تواند بسیار کمک کننده باشد. اما باید توجه داشت که در رویکرد آموزش از دور، عدم ضرورت حضور مداوم دانشجویان بین‌المللی در کشور میزبان، نه تنها موجب کاهش دغدغه خاطر دانشجویان خارجی می‌گردد، بلکه به علت کاهش هزینه‌های تأمین شرایط رفاهی، شیوه‌ای مقرون به صرفه نیز است. آموزش از دور می‌تواند بسیاری از محدودیت‌هایی تردد و حضور فیزیکی خارجی‌ان را مرتفع سازد و بدین

اما باید توجه داشت که علوم تجربی و پایه در ایران بیشتر جنبه ترجمه‌ای دارند و حرکت به سوی بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی آن‌ها، نیازمند فعالیت‌های تولیدی و پژوهشی و لحاظ کردن جنبه‌های میان فرهنگی بیشتری است. از طرف دیگر بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی این موضوعات در رویکرد آموزش از دور، بنا بر ماهیت تجربی که دارند، مستلزم وجود زیر ساخت‌های قوی و مبتنی بر فناوری است و محدودیت‌های موجود در حیطه منابع، امکانات و تجهیزات لازم برای این امر مانع از طراحی برنامه‌های درسی اثربخش خواهند شد. در حالی که علوم ایرانی که چهار چوب علمی آن‌ها ریشه در تمدن و فرهنگ ایرانی دارد و از قدمت بالایی در این کشور برخوردارند، هم چنین ماهیتاً نیز جنبه تجربی کمتری دارند، می‌تواند از شانس بالاتری برای بین‌المللی سازی برخوردار باشد.

راهبردهای و فعالیت‌هایی که در سطوح اجرایی و کلاسی برای بین‌المللی‌سازی عناصر برنامه‌های درسی در حیطه اهداف، محتوا، مواد و منابع آموزشی، روش‌های یاددهی-یادگیری و ارزشیابی مطرح‌اند نیز از اهمیت به سزایی برخوردارند. برای دستیابی به پرورش دانش‌آموختگانی با شایستگی‌های بین‌المللی، محتوایی لازم است که از نظر علمی به‌روز و از منابع فرهنگی و علمی گوناگون تهیه شده و برای یادگیرندگان مختلف قابل درک و کاربرد باشد. چنین محتوایی باید در قالب‌های متنوعی برای سبک‌های گوناگون یادگیری طراحی و ترجیحاً به صورت برخط ارائه شود. رعایت تفاوت سطح یادگیرندگان، خصوصاً یادگیرندگان خارجی با داخلی در محتوا و تنظیم و پیکربندی آن بر اساس قواعد، سادگی، دشواری و میزان کاربرد نیز بسیار مهم‌اند. شیوه‌های یاددهی-یادگیری و ارزشیابی نیز باید از انعطاف‌پذیری و تنوع برخوردار باشند و اصل یادگیرنده-محوری، در آن‌ها رعایت شود. انعطاف در استفاده از روش‌های مختلف مانند سخنرانی، بحث، حل مسأله، پروژه، تحقیق، کارورزی، آزمایشگاه، فیلم آموزشی، ویدئو کنفرانس، سالن‌های گفتگوی مجازی، بازدید مجازی از مکان‌های تاریخی، ملاقات با شخصیت‌ها، تشکیل تیم‌های دانشجویی، سفرهای میدانی و توریستی و ... به تناسب رشته و موضوع درسی، در کاهش مشکلات ناشی از ناسازگاری زبانی، تعلیم و تربیتی و فرهنگی دانشجویان

ترتیب زمینه‌ای برای شناخت بیشتر از فرهنگ‌های آن‌ها و آسان‌تر شدن شدن راه تعاملات بین‌المللی فراهم آورد.

وجود اساتید توانمند و صاحب نام در کشور، وجود دانشگاه‌های نسبتاً معتبر و برخوردار از بنیه قوی علمی خصوصاً در سطح منطقه، به علاوه مزیت فرهنگی ناشی از تشابهات زبانی و فرهنگی کشورهای منطقه با ایران، فرصت‌های مناسبی برای جذب متقاضیان ادامه تحصیل در سطح منطقه به سوی آموزش عالی ایران هستند. با بهره‌گیری از امکانات و تسهیلات فاوا و رویکرد آموزش از دور، می‌توان با انجام تبلیغات مناسب و تأسیس مراکز آموزش عالی میان مرزی مجازی یا نیمه حضوری با مشارکت دانشگاه‌های معتبر دنیا، به منظور کمک در شناخته شدن هر چه بیشتر مؤسسات آموزش عالی ایران و افزایش پتانسیل علمی آن‌ها، از این فرصت‌های ارزشمند به نحو احسن استفاده کرد.

در حرکت به سوی بین‌المللی‌سازی، انجام مطالعات تطبیقی در زمینه برنامه‌های درسی، شناخت بیشتر نظام‌های آموزش عالی دنیا و عضویت در کنوانسیون‌های منطقه‌ای و بین‌المللی آموزش عالی و آموزش از دور راهبردهایی کمک کننده محسوب می‌شوند. به نظر می‌رسد که جستجوی علایق و اهداف مشترک در سطح منطقه و راه‌اندازی دوره‌های آموزشی مشترک به صورت مجازی و یا نیمه حضوری، قدم آغازینی در نظام آموزش عالی ایران در حرکت به سوی بین‌المللی شدن باشد.

لازم به ذکر است که در حال حاضر جای تشکیلاتی تخصصی در وزارت علوم در راستای بررسی مسائل و چالش‌های مربوط به بین‌المللی سازی آموزش عالی و برنامه‌های درسی خالی است و همین امر موجب بی‌پاسخ ماندن بسیاری از سؤالات و ابهامات در این زمینه است.

تعیین موضوعات درسی مناسب از دیگر موارد قابل تأمل در حرکت به سوی با‌دا است. به این منظور موضوعاتی مانند علوم تجربی و علوم پایه که مباحث علمی آن‌ها کمترین تأثیرپذیری را از مباحث فرهنگی و قومی داشته و در همه جای دنیا دارای مشترکات بیشتری هستند، می‌توانند مناسب‌تر باشند. نتایج پیمایش انجمن بین‌المللی دانشگاه‌ها مؤید این یافته است [۲۸].

بین‌المللی تأثیر چشم‌گیری دارد. نتایج مطالعه ویلیامز نیز مؤید این یافته‌هاست [۶]. آنچه در این جا توصیه می‌شود، تأکید بر دست‌یابی به فراشناخت^{۱۵}، تعلیم و تربیت انتقادی و یادگیری فعال و تجربی است که دانشجویان را به کاوش و تحلیل نقادانه امور ترغیب می‌کند و موجب توسعه دانش و مهارت‌های میان فرهنگی آنان می‌گردد. این اصول در نوع تفکر و نگاه دانشجویان تغییر بنیادی ایجاد می‌کنند و این همان ایده‌آلی است که رویکرد تبدیل شدن به آن می‌پردازد و در عین سختی، بهترین رویکرد بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی است، اگر چه مناسب‌ترین گزینه نیست. در رویکرد تبدیل شدن، تغییر اساسی در آنچه تدریس می‌شود و چگونگی تدریس آن مد نظر است و با توجه به این که بخش عمده‌ای از راهبردها و فعالیت‌ها در حیطه عناصر برنامه درسی (مربوط به سؤال هشتم پژوهش حاضر) مبتنی بر این رویکرد بوده و بنا بر نتایج آماری، همگی به طور معنادار بر بادا مؤثرند، به نظر می‌رسد که نتایج، رویکرد منتخب برای بادا را رویکرد تبدیل شدن معرفی می‌کنند. در تأیید این رویکرد به IOC، هوکس^{۱۶} ابراز می‌دارد، در دنیای کنونی لازم است تا مدرسان و دانشجویان در پارادایم‌های فکری خود تغییر ایجاد کنند و امور را از دیدگاه‌های مختلف نژادی، فرهنگی و جنسیتی مورد توجه قرار دهند [۲۹] و رویکرد تبدیل شدن می‌تواند موجب این توانایی شود. در مطالعه‌ای که بوند انجام داد، دانشجویان نشان دادند که عملکردهای تعلیم و تربیتی تعاملی موجب ارتقای بهبودی محیط‌های یادگیری می‌شوند [۲۳]. هم چنین اسکورمن^{۱۷} در مطالعه موردی خود، دریافت که اعضای هیأت علمی که از سبک تسهیل‌گرانه آموزش به شیوه بحث و گفتگو استفاده می‌کنند، به تشخیص دانش و تجربه فرهنگی دانشجویان خارجی در کلاس‌هایشان تمایل بیشتری دارند. با این حال اساتید به ویژه از دیپارتمان علوم نشان دادند که فرهنگ دانشجویان در تدریس و یادگیری تفاوتی ایجاد نمی‌کند و پرداختن به فرهنگ دانشجویان موجب کاهش استانداردهای رجحان می‌شود [۳۰].

لازم به ذکر است که رویکردهای غالب و موجود در برنامه‌های درسی آموزش عالی ایران، با رویکرد پژوهشی، تحلیلی و انتقادی فاصله نسبتاً زیادی دارند و حتی در

محیط‌های مجازی نیز بیشتر مبتنی بر سخنرانی، حفظ کردن، ترجمه متون و بسنده کردن به جزوات درسی که بعضاً به روز نیستند می‌باشند، لذا نیازمند انجام مطالعات و بازنگری جدی هستند. یافته‌های مطالعه قاهری و زارع و همکاران مؤید این یافته هستند [۲۰ و ۲۱]. بسیار جای خوش وقتی است که رویکرد انعطاف‌پذیر آموزش از دور، نسبت به رویکردهای سنتی و حضوری در ارائه بخش عمده‌ای از آنچه در فوق اشاره شد از کارایی و اثربخشی بسیار بالایی برخوردار است و این نشان‌گر آنست که این رویکرد، می‌تواند راهبردی قابل توجه در تهیه، تدوین و ارائه یک برنامه درسی بین‌المللی باشد. به علاوه محیط‌های یادگیری از دور، نسبت به محیط‌های سنتی یادگیری، اثر پذیری کمتری از ردپاهای متعصبانه، فرهنگی و نژادی دارند و بنابر ماهیت مشارکتی و یادگیرنده-محور خود، در پیشگیری از بروز برخوردهای متعصبانه موفق‌تر عمل می‌کنند.

دادن حق انتخاب به دانشجویان در انجام تکالیف، تحقیقات و پروژه‌های درسی و تنوع بخشیدن به شیوه‌های ارزشیابی، تا حدودی می‌تواند رویکرد میان‌فرهنگی را در برنامه درسی بگنجانند. در این راستا بهتر است غیر از امتحان پایان ترم، فعالیت‌های کلاسی، تحقیقات، انجام پروژه و ... نیز مورد توجه قرار گیرند. طبق نتایج مطالعه‌ای که در دانشگاه موناش^{۱۸} صورت گرفت، یکی دیگر از اصول پایه در طراحی برنامه درسی بین‌المللی، استفاده از ارزشیابی‌های متعدد و متنوع است [۳۱]. بهتر است ارزشیابی‌ها حتی‌الامکان در موقعیت‌های میان فرهنگی که به طور اصیل یا شبیه‌سازی شده تدارک دیده می‌شوند صورت پذیرد. در یک محیط آموزش از دور در سطحی بین‌المللی، لازم است تا برای دانشجویان در مورد اهداف دوره، نحوه عملکرد، نتایج قابل انتظار و هم چنین چگونگی ارزشیابی آن‌ها ابهامی وجود نداشته باشد، تا موجب سر در گمی ناشی از بد فهمی در آنچه از آنها انتظار می‌رود نگردد. نتایج تحقیق ریان و هلمونت^{۱۹} مؤید این یافته‌اند [۳۲].

۴- نتیجه‌گیری

در راستای دستیابی ایران به اقتدار علمی و حضور در صحنه‌های بین‌المللی، به کارگیری رویکرد آموزش از دور و

- ¹⁵ Metacognitive
- ¹⁶ Hooks
- ¹⁷ Schoorman
- ¹⁸ Monash
- ¹⁹ Ryan & Hellmoundt
- ²⁰ Blended learning

مراجع

- [1] Moore M. and Tait A., *Open and Distance Learning: Trends, Policy and Strategy Considerations*, [Electronic version], UNESCO, Division of Higher education, Available at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001284/128463e.pdf>, 2007.
- [2] Honeyman M.S. and Miller G.S., *Agriculture distance education: a valid alternative for higher education?*, Proceedings of the national agricultural education research meeting, 1993, pp.67-73.
- [3] Bostrom CH.A., *Diffusion of internationalization in Turkish higher education*, Journal of studies in international education, Vol.10, No.5, 2009.
- [4] Harari M., *The internationalization of the curriculum*, in: Klasek C.B., (Ed.), *Bridges to the future: Strategies for internationalizing higher education*, Carbondale, IL: Association of International Education Administrators, 1992, pp.52-79.
- [5] Shailer K., *Internationalizing the curriculum: An inventory of key issues, model programs and resources*, Canada, Academic colleague, OCAD, 2006.
- [6] Williams SH., *Internationalization of the curriculum: A remedy for international students 'academic adjustment difficulties*, Memorial University of Newfoundland, 2008.
- [7] Aspan J., *Curricular and administrative considerations*, in: Cavusgil S.T., (Ed.), *Internationalizing business education: Meeting the challenge*, Michigan: Michigan state university press, 1993, pp.15-30.
- [8] Knight J., *Internationalization at Canadian universities: The changing landscape*, Ottawa, ON: Association of Universities and Colleges of Canada, 1995.
- [9] Thune T. and Welle-Strand A., *ICT for and in internationalization process: A business school case study*, Journal of higher education, Vol.50, 2005, pp.593-611.
- [10] Bain O., Luu D.T. and Green M.F., *Students on the Move: the Future of International Students in the United States*, Available at: www.acenet.edu/programs/international, 2006.
- [11] *International study abroad guides*, Malaysia, Asia, Available at: http://www.Topuniversities.com/country_guides/malaysia, 2008.

طراحی و تدوین برنامه‌های درسی الکترونیکی و مجازی، به مثابه راهبردی قابل تأمل به نظر می‌رسد. این گزینه که به انعطاف‌پذیری، دسترس‌پذیری و بهره‌وری بالا می‌انجامد و کمک مؤثری در تغییر آن‌چه تدریس می‌شود و چگونگی تدریس آن و حصول بین‌المللی سازی در منزل و تالگوی نظام آموزش عالی ایران در سطح بین‌المللی می‌باشد، می‌تواند بسته به شرایط و موضوع درسی و در نظر گرفتن عوامل محیطی، درون سازمانی، منابع، امکانات، محدودیت‌ها و توجه به فرصت‌های موجود در این راستا، به طور مستقل یا ترکیبی مورد استفاده قرار گیرد. لیکن در کشوری چون ایران، علاوه بر کاستی‌هایی که در زمینه زیرساخت‌ها، فناوری، منابع مالی و انسانی و ... جهت بهره‌برداری کارآمد و اثر بخش از این رویکرد وجود دارد، به علت موانع شناختی و انگیزشی نسبت به آموزش از دور به عنوان یک رویکرد قابل توجه در یادگیری در سطح ملی و فراملی، به نظر می‌رسد که در حال حاضر رویکرد یادگیری ترکیبی^{۲۰} گزینه مناسب‌تر و منطقی‌تری است و بهتر است آموزش از دور در کنار آموزش حضوری و برای تکمیل آن مؤکداً مورد استفاده قرار گیرد.

پی نوشت

- ¹ Distance education
- ² Internationalization
- ³ Globalization
- ^۴ افزودن محتوا، مفاهیم یا موضوعات و دیدگاه‌های بین‌المللی و میان فرهنگی به برنامه‌های درسی موجود بدون تغییر ساختار اصلی یا رویکردهای تعلیم و تربیتی آنها (Add-on).
- ^۵ محتوایی که درک و دانش میان فرهنگی دانشجویان از فرهنگ‌های گوناگون را غنی می‌سازد و انعکاس دهنده دیدگاه‌های متنوع است، در برنامه درسی گنجانده می‌شود و به یادگیرندگان دانش تفاوت در عملکردهای حرفه‌ای در میان فرهنگ‌ها را ارائه می‌دهد (Infusion).
- ^۶ بین‌المللی سازی برنامه درسی که مبتنی بر تغییر ساختار اصلی آن و رویکردهای یاددهی و یادگیری است. تغییر در آن‌چه تدریس می‌شود و چگونگی تدریس آن (Transformation).
- ⁷ Internationalisation at home (IaH)
- ⁸ one sample t test
- ⁹ Friedman Test
- ¹⁰ Association of Universities and Colleges of Canada (AUCC)
- ¹¹ Collis & van der Wende
- ¹² Schuerholz
- ¹³ Ellingboe
- ¹⁴ Online

ارشد، رشته برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۴.

- [22] Benick G., Newby D. and Samuel M., *Forging the links between institutional players*, in: Benick G. and Salooje A., (Eds.), *Creative post-secondary learning environments*, Toronto, ON: Ryerson Polytechnic University, 1996, pp.19-33.
- [23] Bond SH., *Transforming culture of learning: Evoking the international dimension in Canadian university curriculum*, York University, Canada, 2006.
- [24] Schuerholz-Lehr S., *Teaching for global literacy in higher education: How prepared are the educators?*, Journal of Studies in International Education, Vol.11, No.2, 2007, pp.180-204.
- [25] Mestenhauser J.A. and Ellingboe B.J., *Reforming the higher education curriculum: Internationalizing the campus*, Arizona, American council on education & Oryx Press, 1998.
- [26] Fegan J. and Field M.H., *Education across borders: Politics, Policy and Legislative Action*, New York, Springer Science Business Media, 2009.
- [27] McKellin K., *Maintaining the momentum: The internationalization of British Columbia's post secondary institutions*, Victoria, BC: The British Columbia Centre for International Education, 1998.
- [28] Knight J., *Internationalization of higher education (practices & priorities): IAU survey report*, available at: www.unesco.org/iau, 2003.
- [29] Hooks B., *Teaching community: Pedagogy of hope*, New York, Routledge, 2003.
- [30] Schoorman D., *What really do we mean by Internationalization?*, Contemporary education, Vol.71, No.4, 2000, pp.5-11.
- [31] Monash University, *Internationalisation of the curriculum procedures*, Available at: <http://www.Policy.monash.edu.au/policy-bank/academic/education/management>, 2005.
- [32] Ryan J. and Hellmundt S., *Excellence through diversity: internationalization of curriculum and pedagogy*, 17th IDP Australian International Education Conference, Canberra, IDP, 2003.
- [۱۲] آمار آموزش عالی ایران، گروه پژوهش‌های آماری و فناوری اطلاعات، تهران، وزارت علوم تحقیقات و فناوری، مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ۱۳۸۶.
- [۱۳] نوروز زاده رضا، بررسی و مطالعه اسناد بالادستی و استنتاج سیاست‌ها برای تدوین برنامه پنجم بخش آموزش عالی، تحقیقات و فناوری، تهران، وزارت علوم تحقیقات و فناوری، مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ۱۳۸۶.
- [14] Early P.C., Ang S. and Tan J., *CQ: Developing culture intelligence at work*, Palo Alto, CA: stand ford university press, 2006.
- [15] Morey A.I., *Changing higher education curricula for a global and multicultural world*, Higher Education in Europe, Vol.25, No.1, 2000, pp.25-39.
- [16] Whalley T., Langley L. and Villareal L., *Best practice guidelines for internationalizing the curriculum*, Dougl's college for the province of British Columbia, Ministry of education, skills and training and the Centre for Curriculum, Transfer and Technology, 1997.
- [17] AUCC., *Internationalization of the curriculum: A practical guide to support Canadian universities 'efforts*, ISBN: 9780888762763, Available at: www.aucc.ca/pdf/English/publications/curriculum, 2009.
- [18] AUCC., *Internationalization of the curriculum, Internationalization survey update*, Ottawa, 2006.
- [19] Collis B. and Van Der Wende M., *Models of Technology and change in higher education: An international comparative survey on the current and future use of ICT in higher education*, Center for Higher Education Policy Studies (CHEPS), 2002.
- [۲۰] زارع عذرا، فتحی و اجارگاه کورش و یمنی محمد، بررسی موانع بین‌المللی برنامه‌های درسی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی از دیدگاه اعضای هیأت علمی، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، شماره ۵۴، ۱۳۸۸، صفحه‌های ۶۳ الی ۸۲.
- [۲۱] قاهری راضیه، بررسی میزان تأثیر ارتباطات بین‌المللی آموزش عالی در برنامه‌های درسی آن از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران و متخصصان برنامه‌ریزی درسی، پایان‌نامه کارشناسی